

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СІМЕЙНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В ЄВАНГЕЛЬСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті висвітлено окремі напрями підвищення ефективності сімейного консультування в євангельському середовищі. Зокрема, увага приділена дошлюбним консультаціям для заручених пар; заохоченню пар до молитви перед прийняттям рішення про розлучення; створенню державних курсів навчання про стосунки та цінності; укладенню шлюбних завітів (спеціальних шлюбів на юридичному рівні).

Ключові слова: сімейне консультування, розлучення, шлюбні завіти, шлюбні стосунки, напрями, ефективність.

The article highlights certain areas of increasing the effectiveness of family counseling in an evangelical environment. In particular, attention is paid to premarital counseling for engaged couples; encouraging couples to pray before deciding to divorce; creation of state training courses on relationships and values; conclusion of marriage contracts (special marriages at the legal level). Pastors are responsible for family counseling in the Church.

Therefore, it is important: to create a structure of family ministry in evangelical associations of churches; to organize the training of pastors and their assistants in the field of biblical counseling, including family; forming groups of voluntary advisory assistance in churches with a large number of members.

A family counselor must know the Bible well; have divine wisdom (experience and common sense under the guidance of the Holy Spirit); to live a righteous life with humility; be able to communicate and teach; have a sincere desire to help others.

The training of a consultant consists of the following components: obtaining thorough biblical knowledge and knowledge about counseling, as well as his self-education.

Key words: family counseling, divorce, marriage covenants, marital relations, directions, efficiency.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що в усіх країнах і на всіх континентах зростає кількість кризових сімей та розлучень, в тому числі і в середовищі християн євангельського спрямування. У наш час традиційну сім'ю в чистому вигляді зустріти досить важко, а її місце займає безліч різноманітних форм: нуклеарна сім'я, сім'я без реєстрації шлюбу, мати-одиначка (рідше - батько) з дітьми, бездітна стабільна пара, сім'я з дітьми одного з батьків (а то і обох) від попередніх шлюбів, одностатева сім'я... Всі форми відносин, які ми спостерігаємо зараз, існували і раніше, але сприймалися як відхилення від єдиної правильної моделі. Нинішні ліберальні часи тільки узаконили різноманіття норм. І зараз кожен (точніше – кожен пара) може обрати ту модель відносин, яка його найбільше влаштовує.

Тривожними проявами кризи інституту сім'ї є не тільки поширення нових форм сім'ї, але й низький рівень народжуваності, стрімке зростання позашлюбних союзів чоловіка і жінки, девальвація інституту шлюбу, рання сексуалізація молоді, збільшення кількості розлучень.

Серед головних причин розлучень у середовищі євангельських християн домінують духовні проблеми (71,%), найменш значимою причиною є наявність дошлюбного сексуального досвіду (9,5%). Це переконує, що погляди на сім'ю в християнському середовищі здатні трансформуватись в напрямі секуляризації, тобто віддаляти від біблійних стандартів. Враховуючи це, можна передбачити тенденцію до погіршення ситуації в сфері сім'ї серед українців та у середовищі євангельських християн зокрема. Адже існує негативний вплив оточення, в якому проживають і виховують своїх дітей євангельські християни. А також цей факт доводить необ-

хідність поглибленого сімейного консультування в церквах та доцільність вдосконалювати ефективність існуючих і розробляти нові підходи до сімейного консультування.

Аналіз останніх публікацій з проблеми. Дослідження наукових джерел з теми, на думку Р. Нельсон-Джоунс, є доречним з таких причин: вони показують існуючі в секулярній психології підходи, розуміння та досвід щодо надання консультативної (терапевтичної допомоги); допомагають зрозуміти середовище, з якого люди приходять в Церкву, їх минуле, в т.ч. мислення та підходи до побудови сім'ї тощо.

Вважаємо слушною думку Є. Афанасьєвої, яка у своїй монографії «Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика» слушно зауважує: «Основні цілі, завдання, зміст консультування у пострадянській психології розглядаються в духовно-орієнтованому (Т. Флоренська), проблемно-орієнтованому (С. Васьковська, П. Горностай), психосемантичному (О. Бондаренко) підходах. Як систему психологічного впливу консультування представляють Ю. Альошина, К. Данілін, О. Дубовська та ін. Деонтологічним аспектам психологічного консультування присвячені праці О. Голунова, А. Копйова та ін.»¹. А. Шаров у підручнику «Психологія культури, освіти та розвитку людини» зауважує, що питання «Що означає допомогти людині?» не є простим. Відповідь на нього залежить від цінностей, які закладені в консультанта². Р. Нельсон-Джоунс розглядає психологічне консультування як психологічний процес, орієнтований на профілактику і розвиток. Він виділяє в консультуванні цілі, пов'язані з корекцією (наприклад, подолання тривоги або страху) і з розвитком (наприклад, розвиток комунікативних навичок). На його думку, консультування переважно є корекційним. Корекційні цілі забезпечують виконання профілактичних функцій. Розвиток пов'язаний із завданнями, які людині необхідно вирішувати на різних етапах свого життя (професійне самовизначення, відокремлення від батьків, початок самостійного життя, створення сім'ї, реалізація власних можливостей, розкриття ресурсів)³.

Разом з тим констатуємо відсутність дослідження в якому б було визначено основні напрями та особливості сімейного консультування в контексті діяльності євангельських церков.

Метою статті є визначення основних напрямів та особливостей сімейного консультування в контексті діяльності євангельських церков.

Виклад основного матеріалу. Час змінюється, і нове покоління завжди опиняється в дещо іншій ситуації, ніж попереднє. Нерозуміння викликів часу, з якими стикається молоде покоління, стає серйозною перешкодою на шляху до ефективного консультування старшими молодших. Тому гнучкість, готовність дати відповіді на нові виклики часу на основі стандартів Біблії буде завжди актуальною в християнському консультуванні.

Наявність проблем і необхідність їх вирішення розуміють як у релігійних організаціях, так і в урядах деяких країн. Так, для покращення ситуації з розлученням урядові та релігійні групи США почали реалізовувати деякі заходи:

- дошлюбні консультації для заручених пар. Деякі священнослужителі не дають дозволу на шлюб без проходження парою курсів. Римсько-католицька церква робить це багато років;
- заохочують пари подумати і помолитись перед прийняттям рішення про розлучення;
- створення державних курсів навчання про стосунки та цінності;
- укладення шлюбних завітів (спеціальних шлюбів на юридичному рівні), при яких пара має більше відповідальності перед законом щодо шлюбу та його розірвання, порівняно зі звичайними шлюбами⁴.

¹ Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика / Н. Є. Афанасьєва. Х.: НУЦЗУ, 2017. С. 6.

² Шаров А. С. Психологія культури, образования и развития человека: учебное пособие. Омск: Издательство ОмГПУ, 2013. С. 17.

³ Нельсон-Джоунс Р. Теорія и практика консультирования / Р. Нельсон-Джоунс. СПб.: Питер, 2000. С. 117.

⁴ Divorce and remarriage. U.S. divorce rates for various faith groups, age groups, & geographic areas. URL:

https://www.religioustolerance.org/chr_dira.htm (доступно 27.09.2023).

Існуючий стан справ повинен спонукати до змін і Церкву. Більшість опитаних служителів погоджуються, що за останні десятиліття ситуація в сім'ях євангельських християн погіршилась. Для уникнення подальшого погіршення ситуації потрібні превентивні дії з боку служителів церкви, в першу чергу пасторів та вчителів.

Доречним було б, на нашу думку, для євангельських громад України запозичити практичний досвід західного пасторського сімейного консультування з врахуванням помилок, які допустило це консультування, та з врахуванням особливостей нашого менталітету.

Також варто звернути увагу на досвід католицької церкви у даному питанні, запозичивши деякі корисні моменти у їх праці. Зокрема, обов'язкове дошлюбне навчання, без якого молоді пари не отримують церковного шлюбу, є серйозним важелем впливу на формування молодих сімей, налаштування їх на серйозний підхід до одруження.

У секулярному консультуванні також є речі, які корисно знати тим, хто займається сімейним консультуванням. Зокрема, секулярна психологія давно має на озброєнні думку, що до сімейного життя та батьківства потрібно цілеспрямовано (відповідно до програм) готувати в підлітковому віці, також вона володіє інформацією про проблеми, з якими служителі церкви часто не є ознайомленими.

На нашу думку, необхідно також змінити певні підходи у сімейному консультуванні, які не відповідають потребам часу. Зокрема, у дошлюбному консультуванні слід відмовитись від традиційного підходу минулих поколінь: «краще заборонити будь-які дошлюбні стосунки, аби уникнути гріха»; відкинути думку, що «взнати один одного до шлюбу все одно неможливо, тож краще молодим людям одружуватись, а потім вони визнають один одного». Такі підходи на практиці часто приводять до того, що молоді люди не довіряють свої переживання пасторам, не впевнені, що можуть до них звернутись за порадою, приховують стосунки від служителів церкви аж до моменту заручин тощо.

Замість цього варто налагоджувати довірливу атмосферу між молоддю та пасторами в даних питаннях, тоді зростає шанс, що пастор дізнається про особисте життя молодих людей набагато раніше, ніж коли вони прийдуть до нього з проханням провести заручини, що вони прийдуть до нього за порадою і прислухаються до неї.

Відсутність систематичності у сімейному консультуванні приводить до того, що інформація про сім'ю отримується членами церкви фрагментарно, що не дозволяє їм мати цілісну картину того, якою християнська сім'я має бути, яким чином мають будуватись у ній стосунки, виховуватись діти і т. д. і т. п. Як говорить приказка: «За деревами не видно лісу». Необхідне формування всебічного розуміння Божого задуму про шлюб та регулярне нагадування цієї істини.

Служителям необхідно пам'ятати про циклічність, яка існує в сімейному житті: міцна сім'я здатна сформувати і підготувати своїх дітей для створення ними сім'ї на основі правильних цінностей.

Адже на долю шлюбу в значній мірі впливають фактори, які мають місце ще до одруження: проживання з батьками чи без батьків або поза сім'єю, якість стосунків у сім'ї. За статистичними дослідженнями, якщо батьки сімейної пари не розлучались і не залишали сім'ю, то співвідношення розлучень і шлюбів становить 1:6,8; якщо розлучались батьки одного з подружжя – 1:4,2; якщо обох – 1:2,6⁵. Очевидно, що розлучення більш часті в тих пар, батьки яких також розлучались.

Дослідження розлучених пар в євангельських церквах України показало, що приблизно третина розлучених виросла в проблемних сім'ях, понад 10% мали батьків, які розлучилися, а загалом більше половини виросли в нещасливих або не дуже щасливих сім'ях. Слід зазначити, що для створення проблем у сім'ї достатньо однієї людини з пари, тож дані досліджень показують, що ймовірність створення нових проблемних сімей можна було передбачити.

Так, приблизно четверта частина розлучених, як показують дослідження, на момент одруження в євангельських церквах навряд чи були відродженими людьми, значна більшість з них – не були

⁵ Крабб, Лоуренс. Созидание брака. М.: Духовное возрождение, 1997. С. 11, 12.

достатньо зрілими духовно, не мали відповідальної праці в церкві, не проходили дошлюбного навчання, мало цікавилися християнською літературою та семінарами з даної тематики.

Тому було цілком ймовірно передбачити появу проблем приблизно в половині цих пар, а поради не поспішати з одруженням, як мінімум, третині.

Нове покоління, яке готується вступати в шлюб, має перед собою приклад своїх батьків, попереднього покоління віруючих. На основі того, що вони бачили в житті своїх батьків та того, чого їх навчено, вони й будують власну сім'ю. Пізніше вони, в свою чергу, також будуть впливати на своїх дітей у формуванні світогляду в даному питанні.

Розуміння цього циклу сприятиме формуванню комплексного підходу до сімейного консультування в окремих громадах та об'єднаннях загалом.

Відповідальність за сімейне консультування в Церкві в першу чергу несуть пастори, оскільки неможливо відокремити сімейне життя членів Церкви Христової від інших сфер їхнього життя, з якими вони мають справу.

Це вказує на необхідність:

- створення структури сімейного служіння в євангельських об'єднаннях церков;
- навчання пасторів та їх помічників у сфері біблійного консультування, в т.ч. сімейного;
- формування груп добровільної консультативної допомоги в церквах з великою кількістю членів.

Щоправда, що при великому навантаженні на пастора в церквах із значною кількістю членів він не може всю свою увагу приділяти даному служінню, та й проблеми, які виникають у членів церкви, можуть перевищувати здатність пастора їх вирішувати.

Тож необхідно, щоб у пастора були помічники в даній сфері. Зокрема, це можуть бути лідери домашніх груп, сімейні консультанти зі складних питань, добровільні помічники для вирішення більш легких завдань. Консультативна робота в громаді має бути узгодженою, щоб пастор не «випадав» з цієї роботи, отримував необхідну інформацію про неї, а не просто довіряв своїм підлеглим.

Слід зауважувати, що серед інструментів душеопікунської праці пастора є такі, які відсутні у добровільних помічників. Зокрема, це стосується засобів церковної дисципліни. Тож роль пастора в сімейному консультуванні завжди буде найбільшою у громаді.

На жаль, як зауважує Б. Ліпайн, більшість пасторів нездатна підготуватись до викликів на існуючі проблемні питання у сім'ях. Вони змушені займати захисну позицію і намагатись допомогти сім'ям, які переживають кризу. Тому сімейний консультант повинен мати такі якості:

- добре знання Біблії;
- достатня кількість божественної мудрості (досвіду і здорового глузду під керівництвом Святого Духа);
- доброчесність (послідовне праведне життя із покірною);
- вміння спілкуватись;
- вміння навчати;
- щире бажання допомагати іншим.

Покликання служителя-консультанта – плекати духовну цілісність особистості⁶. Як переконує матеріал статті, процес підготовки консультанта складається як і з таких складових, в яких йому може допомогти Церква (отримання ґрунтовних біблійних знань та знань щодо консультування), так і з його самоосвіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Питання сімейного консультування відноситься до важливих питань церковної практики серед п'ятидесятників США, зокрема Асамблеї Божої. В Україні, в об'єднанні УЦХВС сім'ї також надається важлива увага, проте відсутня комплексна робота в напрямку сімейного консультування. Загальносвітові тенденції розвитку сім'ї – це віддалення від біблійних стандартів: дошлюбне співжиття, народження

⁶ Беннер, Девід. Стратегічне пасторське консультування. К.: Брайт Стар Паблішинг, 2017. С. 33.

дітей поза шлюбом, аборти, гомосексуальні партнерства, відсутність батька в житті дітей тощо. Сучасність диктує необхідність поставити сімейне консультування на вищий рівень як у Церкві, так і в суспільстві.

Необхідно проводити цілеспрямовану роботу «згори» в об'єднаннях євангельських Церков, поєднуючи її з індивідуальною працею активістів сімейного служіння місцевих громад.

Список використаної літератури:

1. Афанасьєва Н.Є. Психологічне консультування фахівців екстремального профілю: теорія, методологія, практика. Х.: НУЦЗУ, 2017. С. 6.
2. Беннер, Девід. Стратегічне пасторське консультування. К.: Брайт Стар Паблішинг, 2017. С. 33.
3. Крабб, Лоуренс. Созидание брака. М.: Духовное возрождение, 1997. С. 11-12.
4. Нельсон-Джоунс Р. Теория и практика консультирования / Р. Нельсон-Джоунс. СПб.: Питер, 2000. С. 117.
5. Шаров А. С. Психология культуры, образования и развития человека: учебное пособие. Омск: Издательство ОмГПУ, 2013. С. 17.
6. Divorce and remarriage. U.S. divorce rates for various faith groups, age groups, & geographic areas. URL: [https:// www.religioustolerance.org/chr_dira.htm](https://www.religioustolerance.org/chr_dira.htm) (доступно 11.09.2023).

References:

1. Afanasieva N.Ie. Psykholohichne konsultuvannia fakhivtsiv ekstremalnoho profilu: teoriia, metodolohiia, praktyka. Kh.: NUTsZU, 2017. P. 6.
2. Benner, Devid. Stratehichne pastorske konsultuvannia. K.: Brait Star Pablishynh, 2017. P. 33
3. Krabb, Lourens. Sozydanye braka. M.: Dukhovnoe vozrozhdenye, 1997. S. 11-12.
4. Nelson-Dzhouns R. Teoryia y praktyka konsulyrovanyia / R. Nelson-Dzhouns. SPb.: Pyter, 2000. P. 117.
5. Sharov A. S. Psykholohyia kultury, obrazovanyia y razvytyia cheloveka: uchebnoe posobyе. Omsk: Yzdatelstvo OmHPU, 2013. P. 17.
6. Divorce and remarriage. U.S. divorce rates for various faith groups, age groups, & geographic areas. URL: [https:// www.religioustolerance.org/chr_dira.htm](https://www.religioustolerance.org/chr_dira.htm) (dostupno 11.09.2023).